

BÜYÜK İSLÂM İLMİHÂLİ

ÖMER NASUHÎ BİLMEN

Fazilet Neşriyat Yayınları / 229

BÜYÜK İSLÂM İLMİHÂLİ

Müellif

Ömer Nasuhi Bilmen

Yayına Hazırlayan

Fazilet Neşriyat Araştırma Heyeti

Grafik - Tasarım

Çamlıca Grafik Servisi

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 46592

ISBN

978-625-8027-20-4

Baskı

İstanbul, 2025

İrtibat

Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.

No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL

Tel: 0212 657 88 00

www.fazilet.com.tr

bilgi@fazilet.com.tr

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir.
Fazilet Neşriyat bir Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş. markasıdır.

BÜYÜK İSLÂM İLMİHÂLİ

Müellifi

Fâtih Dersiâmlarından
Emekli Diyânet İşleri Reîsi

ÖMER NASUHİ BİLMEN

*İtikâda, İbâdetlere, Kerâhiyet ve İstihsâna, Ahlâka,
Siyer-i Enbiyâ'ya ait olmak üzere on kitaptan müteşekkildir.*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

TAKDÎM

Dînî ilimleri tahsil etmek ve neşretmek, çok mühim ve şerefli bir vazifedir. Çünkü dîn-i celîl-i İslâm'ın ayakta durması ve Müslümanların kurtuluşu, bu vazifenin hakkıyla îfâsına bağlıdır. En zor şartlarda bile bu vazifenin ihmali doğru değildir. Nitekim Tevbe Sûresi'nin 122. âyet-i kerîmesinde Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır -meâlen-: **“Müminlerin tamamı birden, seferber olacak değillerdir. Fakat her fırkadan bir tâife toplansa da dinde tefakkuh (fıkıh tahsil) etseler ve döndükleri zaman kavimlerini inzâr eyleseler, umulur ki sakınırlar.”** Bu âyet-i kerîmeden, ilim tahsil etmenin ve bu ilmi neşretmenin, Müslümanların ölüm-kalım mücadelesi verdiği zamanlarda bile ihmal edilemeyecek kadar mühim bir vazife olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ilimlerden birisi de fıkıh ilmidir. Fıkıh lügatte; bilmek, anlamak, bir şeyi şuurlu bir hâlde idrak etmek, bir şeyin hakîkatine vâkıf olmak gibi manalara gelir.

İstılahta ise fıkıh, **“İnsanın, amel cihetiyle lehine ve aleyhine olan şer'î hükümleri bir meleke hâlinde bilmesi”** demektir. Diğer bir tarife göre, “İbâdetlere, ukûbât (cezâlara) ve muâmelâta müteallik şer'î hükümleri mufasssal delilleriyle bilmektir.”

Bir Müslüman, önce Ehl-i Sünnet esaslarını öğrenip îtikâdını ona göre tashih ettikten sonra ibadetler, alışveriş, nikâh, talâk ve benzeri muâmelât bilgilerini, sonra da İslâm ahlâkını ve âdâbını öğrenmelidir. İşte bu bilgilere “İlmihâl” denir. Bunları bilmek, herkese **farz-ı ayındır**.

Nitekim Resûlullah Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellem “**İlim tahsil etmek, her Müslümana farzdır.**” buyurmuşlardır. Burada, farz olduğu bildirilen ilim, ilmihâldir.

İmâm-ı Rabbânî kuddise sirruh Hazretleri bir mektuplarında buyurmuşlardır ki:

“Ey evlâdım, akâidi tashihten sonra fıkıh ilmini öğrenmek, muhakkak surette lâzımdır. Farz, vacip, helal, haram, sünnet, mendub, şüpheli ve mekruhları öğrenmekten müstağnî olmak mümkün değildir. Bu öğrenilen husûslarla amel etmek de zarûrîdir. Fıkıh kitaplarını okumayı mecburi addetmek ve sâlih ameller işlemek için tam bir gayret sarf etmek îcâb eder.”

Hazret-i Allah, İslâm şerâatinin kıyamet gününe kadar devam etmesine hükmetmiştir. Dinin hükümlerinin devamı ise dînî ilimlerin insanlar arasında öğrenilmesi ve öğretilmesi ile olur.

İşte bu ilmin lüzumu ve ehemmiyetinden dolayı her asırda İslâm âlimleri bir taraftan ilim öğretip talebeler yetiştirmişler, diğer taraftan da ilimlerin muhafaza edilip nesilden nesile nakledilmesi için eserler yazmışlardır. Bu eserlerin hacmi, insanların ihtiyaçları ve seviyelerine göre farklılıklar göstermiştir.

Bu hususta ciltler dolusu mufassal eser yazılmıştır. Mebsût, Kudûrî, Dürer, Hidâye, Fethu'l-Kadîr, Kenzü'd-Dekâik, Mülteka'l-Ebhur ve daha nice fıkha dair eserler vardır. Ayrıca Türkçe olarak da Nimet-i İslam, Mecmûa-i Zühdiyye gibi eserler zikredilebilir.

Dînî meseleleri herkesin anlayacağı şekilde yazmak, öğrenmelerine vesile olmak maksadıyla “İlmihâl” denilen gayet muhtasar Türkçe eserler de yazılmış ve Ümmet-i Muhammed'in evladı temel dînî bilgilerini bu eserlerden öğrenmişlerdir.

Ancak bu eserlerin muhtasar olması sebebiyle Türkçe daha geniş kitaplara ihtiyaç duyulmuştur. İşte Ömer Nasuhi Bilmen merhum bu ihtiyaca binâen, “Büyük İslam İlmihâli” adıyla daha mufassal bir Türkçe ilmihâl kitabı yazmıştır. Önce fasiküller hâlinde neşredilen bu eser, daha sonra tek cilt haline getirilmiş ve müteaddit baskıları yapılmıştır.

Eser, 10 kısımdan müteşekkil olup her kısımda geniş tafsilat verilmiştir:

- 1- İtikâd: İmanın şartları, Ehl-i Sünnet itikâdı üzere akâid.
- 2- Tahâret ve Sular: Suların nevileri ve hükümleri, abdest, gusûl ve teyemmümün mâhiyetleri ve hükümleri.
- 3- Namaz: Namazların nevileri, şartları ve rükünleri, Ezân, Kâmet, seferin mâhiyeti, cuma, bayram, terâvih ve cenâze namazları ve mâhiyetleri.
- 4- Oruç: Orucun mâhiyeti ve nevileri, keffâret, yemîn, nezir ve itikâfın mâhiyeti.
- 5- Zekât: Zekât ve sadaka-i fîtr.
- 6- Hac: Hac, umre.
- 7- Kurban: Kurban, akîka, kurbanların boğazlanması ve avlar.
- 8- Kerâhiyet ve İstihsân: İlim öğrenmenin ve öğretmenin lüzûm ve ehemmiyeti, mukaddesâta hürmet, aile ve akraba münâsebetleri, kazancın ehemmiyeti ve kazanç yolları, ihtikâr, ribâ, yiyilip içilmesi ve giyilmesi câiz olup olmayan şeyler, lukata, eğlence ve müsâbakaların hükmü, hayvanlara rıfk ile muâmele, temizlik.
- 9- İslâm Ahlâkı: Ahlâkın mâhiyeti, kısımları ve ehemmiyeti, vazîfeler, muâşeret âdâbı, güzel ve çirkin huylar.
- 10- Siyer-i Enbiyâ: Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilen Peygamberlerin kısa hayatı ve Peygamber Efendimizin mufassal hayatı

Bu eserinde müellif, her kısmın başında, o kısım alâkalı bazı istılahları izah etmiştir.

Bu eser, 1957 senesinde Ahmed Said Matbaasında basılan nüshası esas alınarak orijinal hâliyle, aslına sâdık kalınarak yeniden baskıya hazırlanmıştır. Ayrıca şu hususlarda da hassas bir çalışma yapılmıştır:

- Eserin aslında olmayıp ilave edilmesi zarûrî görülen bilgiler, dipnotta veya çok zarûrî yerlerde metin arasında köşeli parantez [] ile verildi.
- Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin tahrîci yapıldı. Meâli/tercümesi eksik olanlar tamamlandı. Kitap içindeki meâl ve tercümeler italik olarak verildi.
- Arapça metinlerin tamamı harekelendi.
- Kitapta geçen bazı kelimelerin manası kitabın sonunda lügatçe kısmında verildi.
- Müellifin terceme-i hâli ilâve edildi.

Bir Müslümanın fıkıh ilmine dair zarûrî mâlûmâtları önce muhtasar ilmihâl kitaplarından öğrenmesi, daha sonra mufasssal kitaplardan istifade etmesi isâbetli olur. Bunun için okuyucularımıza, önce yayınevimiz tarafından hazırlanan “Muhtasar İlmihâl” isimli eserimizi, daha teferruatlı mâlûmât için de bu eserimizi tavsiye ederiz.

Başta akâid olmak üzere, ibâdetlere, ahlâk ve siyere dair temel mevzûları ihtivâ eden bu kıymetli eseri, Müslümanların dünya ve âhîret saâdetlerine vesîle olması temennisiyle takdim ederiz.

Fazilet Neşriyat

2025

MÜELLİFİN TERCEME-İ HÂLİ

Ömer Nasuhi Bilmen, 1300 (Mîlâdî 1884) tarihinde Erzurum'da doğmuştur. Pederi, zamanın ulemâsından Hacı Ahmed Efendi'dir. Küçük yaşta babasının vefatı üzerine, tahsilinin bir kısmını Erzurum'da, Ahmedîye Medresesi Müderrisi ve Nakîbü'l-Eşrâf Kaymakamı olan amcası Abdürrezzâk İlmî Efendi'den ve o zaman Erzurum Müftüsü olan Narmanlızâde Hüseyin Hâki Efendi'den yapmıştır. Bu iki âlimin vefâtı üzerine İstanbul'a gelerek 1324 (Mîlâdî 1907) yılında Fâtih dersiâmlarından Tokatlı Şâkir Efendi'nin derslerine devam etmiş, iki sene sonra ondan icâzet almıştır. 1326 yılında açılan imtihanı kazanarak Medresetü'l-Kuzât'a girmiş, burada hukuk ilmini tahsil eyleyerek 1329 (Mîlâdî 1913) yılında aliyyülâlâ derecede birincilikle şehâdetnâme almıştır. Akabinde ruûs imtihanını da kazanarak Fâtih dersiâmları arasına katılmıştır.

Ömer Nasuhi Efendi, bu tarihten sonra bir müddet Fâtih Câmi-i Şerîfi'nde tedrîsâtta bulunmuştur. Bilâhare, Dârü'l-Hilâfe Medresesi'nde ve Medresetü'l-Vâizîn'de Fıkıh ve Usûl-i Fıkıh dersleri okutmuş, Sahn Medresesi'nin âlî kısmında kelâm müderrisliği de yapmıştır. On beş sene kadar da Dârü's-Şefakatü'l-İslâmiyye'de; kelâm, münâkehât, siyer-i enbiyâ, felsefî ahlâk, yurd bilgisi derslerini tedrîs ile meşgul olmuştur.

Ömer Nasuhi Bilmen'in, ilmiye mesleğinden başka memuriyet hayâtı da 1329 (Mîlâdî 1913) yılında başlamaktadır. İlk resmî vazifesi, Fetvâhâne-i Âlî memurluğudur. Buradan, aynı dairenin Te'lîf Hey'eti âzâlığına tayin edilmiştir. 1333 (Mîlâdî 1917) tarihinden itibaren de üç sene müddetle Mahkeme-i Temyîz Şer'iyye Dâiresi Mümeyyizliği'ni yapmış, daha sonra eski vazîfesi olan Hey'et-i Te'lîfiyye Âzâlığı'na naklolunmuştur. 1338 (Mîlâdî 1922) tarihinde de Meclis-i Tedkîkât-ı Şer'iyye Dâiresi âzâlığına nasb ve tayin edilmiştir. Bu vazîfede iken "Meşîhat-ı İslâmiyye" dâiresinin ilgâsı üzerine bir müddet açıkta kalmış, 1926 senesinde İstanbul Müftülüğü Muâvinliği'ne tayin olunmuştur. 1943 yılında İstanbul Müftülüğü'ne terfi ettirilmiş, 1960 yılına kadar bu görevde kalmıştır. Ömer Nasuhi Bilmen, bu tarihten itibaren Diyanet İşleri Reisliği'ne tayin edilmiştir. Bir müddet sonra kendi arzusu ile bu görevden ayrılarak kendisini tamamen ilmî çalışmalara vermiş, tamamı 8 cilt olan "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri" isimli eseri yazmıştır.

Tefsîr ilmindeki eserleri, "Sûre-i Fetih Tefsîri" ve 2 ciltlik "Büyük Tefsîr Târîhi ve Tabakâtü'l-Müfessirîn" dir. Bu eserde, 464 müfessirin hayâtını ve eserlerini en geniş şekilde yazmıştır.

Yüksek ahlâk sahibi ve büyük âlim Ömer Nasuhi Bilmen'in; mecmûa, gazete ve dergilerde pek çok ilmî yazısı vardır.

Kitap hâline getirilmiş diğer kıymetli eserleri şunlardır: Büyük İslâm İlmihâli, Hukûk-ı İslâmiyye ve Istîlâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu (8 cilt), Dînî Bilgiler, Muvazzah İlmi Kelâm, Kur'ân'dan Dersler ve Öğütler, İlm-i Tevhîd, Yüksek İslâm Ahlâkı, Dînî ve Felsefî Ahlâk Lügatçesi, 500 Hadîs-i Şerîf, Ashâb-ı Kirâm Hakkında Müslümanların Nezîh İtikâdları. (Bu son iki eseri yayınevimiz tarafından da basılmaktadır.)

Ömer Nasuhi Bilmen, 12 Ekim 1971 tarihinde İstanbul'da vefât etmiştir. Rahmetullâhi aleyh.¹

¹ [Bu terceme-i hâl, merhûmun, "Büyük Tefsir Tarihi" isimli eserinin Bilmen Yayınevi tarafından 1974 baskısına ilave edilen mâlûmâtın alınmıştır.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Müslümanlar için her husûsta bilgi sâhibi olmak bir vazîfedir. Din husûsunda bilgi ise “İlmihâl” adını alarak en birinci vazîfeyi teşkil eder.

Her Müslüman için en büyük bir vecîbedir ki, mensûb olduğu mukaddes İslâm dîni hakkında kâfî derecede bilgi sâhibi olsun, bu bilgisine göre dînî vazîfelerini yapsın, dînî hayâtını tanzîm etsin.

Zaten bütün insanlığın bir mânevî rûhu mesâbesinde olan dinden, din bilgisinden hiçbir kimse müstağnî olamaz. En eski zamanlardan beri, gerek ibtidâî kavimlerden ve gerek medenî, müterakkî milletlerden hiçbiri yoktur ki bir dîne bağlı bulunmuş olmasın.

İnsanların hakîkî rahatları, saâdetleri, İlâhî bir din sayesinde tecellî eder, düşünceli şahsiyetlerin ruhları, vicdânları ancak böyle bir din sayesinde huzursuzluktan kurtulur, sükûnet bulur. Beşeriyetin yaratılışındaki yüksek gâye, ancak böyle bir dîne sarılmakla husûle gelir. O halde uyanık bir rûha, temiz bir vicdâna mâlik olan hangi insandır ki, kendisini böyle hakîkî bir dîne ihtiyaçtan âzâde görebilsin? Kendi şahsiyetini, istikbâlini, saâdetini korumak isteyen hangi bir insandır ki, böyle ulvî bir dînin îtikâda, nezâfete, ibâdete, helâl ve harama, ahlâka dâir olan kudsî hükümleri hakkında muhtaç olduğu bilgileri elde etmek istemesin? O mübârek dînin zuhûruna, îtilâsına, her tarafa yayılmasına, velhâsıl feyizli tarihine ait bir şeyler öğrenip bellemek arzusunda bulunmasın?

Hiç şüphe yok ki kendi varlıklarını kaybetmeyen uyanık fertler, cemiyetler, öteden beri bu ihtiyacı, bu arzuyu kendi ruhlarında duymuş, dînî eserleri aramaya, bunları bulup okumaya lüzûm görmüşlerdir.

İnsanların bu fitrî temâyüllerinden, bu rûhî ihtiyaçlarından dolaydır ki, her asırda din âlimleri tarafından binlerce dînî eserler yazılmıştır. Ancak her zamanın; her muhîtin hâline, kâbiliyetine göre bu gibi eserlerde birer yenilik göstermek, mâhiyetleri dâima mahfûz bulunacak olan dînî meseleleri mümkün olduğu kadar herkesin anlayabileceği bir tarzda yazmak, bunların bir kısım hikmetlerini, faydalarını, sade bir üslup ile göstermeye çalışmak da pek lâzımdır.

Mâlumdur ki İslâm dîninin ihtivâ ettiği hükümler başlıca şu dört kısma ayrılır:

- 1- İtikâda ait hükümler,
- 2- İbâdetlere, muâmelelere ait hükümler,
- 3- Helâle, harâma, mübah ile mekrûha ait hükümler,
- 4- Ahlâka ait hükümler,

Bu dört kısım hükümler hakkında pek mufassal, mükemmel kitaplar yazılmış olduğu gibi; pek muhtasar, basit kitaplar da yazılmıştır. Maamâfih bu dört kısımdan her biri, çok kere başka başka bir kitap halinde yazılmış, bu dört kısmı bir araya toplayan eserler nisbeten az bulunmuştur.

Biz, esâsen mufassal eserlerden müstağnî olamayız. Fakat öyle uzun uzadıya yazılmış eserleri okumaya, onlardan kendisi için en lüzûmlu olan meseleleri ayırt etmeye de herkesin gücü yetmez, hem mesleği hem de vakti müsâit bulunmaz. Pek kısa yazılmış eserler ise ihtiyacı yeter derecede karşılayamaz, maksadı te'mîn edemez. Hele bu gibi eserler, pek kapalı ibârelerle yazılmış bulunursa istenilen faydaların elde edilmesi, büsbütün güçleşir.

Muhtelif mesleklere ayrılmış olan dindaşlarımızın dînî ihtiyaçlarını kâfi derecede karşılayabilecek bir ilmihâl kitabı

yazılmasına birçok zâtlar tarafından lüzûm gösterilmekte ve bu husûsta âcizlerine mürâcaat edilmekte idi. Binâenaleyh mukaddes dînimizin îtikâda, nezâfete, ibâdete, kerâhiyet ve istihsâna, ahlâka dâir başlıca hükümlerine ve bir kısım büyük peygamberlerin mübârek sîretleri ile İslâm dîninin târihçesine ait ve on kitaptan müteşekkil olmak üzere oldukça büyük bir ilmihâl kitabı yazmayı bir vazîfe bildim. Allâhü Teâlâ Hazretlerinden yardımlar dileyerek bu vazîfeyi îfâyâ başladım, en mûteber, en kıymetli din kitaplarımıza mürâcaat ettim, ibâdetler kısmını daha uzunca yazmaya çalıştım; O Kerîm Feyyâz'ın lütuf ve inâyeti ile vücûda gelen bu esere, **“Büyük İslâm İlmihâli”** adını verdim.

Eğer bu eserim, dindaşlarımın istifâdelerine hizmet ederek hakkımda hayırlı duâlarını celbe vesîle olursa nâçiz kalemimi tebrik ederim. Bütün yazıları ile yalnız, Hak Teâlâ Hazretlerinin rızâsını kazanmak isteyen âciz bir yazar için bundan büyük mükâfât da olmaz. Tevfîk, Allâhü Teâlâ'dandır.

**Fâtih Dersiâmlarından
Erzurumlu Ömer Nasuhi Bilmen**

MÜHİM İHTÂR:

Merhum müellifin, bu eserinde sıkça kullandığı bazı edâtların mânâsı, hükümlerin doğru anlaşılması ve okuyucularımızın hataya düşmemesi için, ehemmiyetine binâen birer misal verilerek izah edilmiştir:

- **Meğer ki:** Arapçadaki “illâ” manasındadır. “Ancak, illâ, şu kadar ki” manalarında istisnâ için kullanılır. Sonra gelen hükmün, öncekinden farklı veya öncekinin aksi olduğunu ifâde eder.

Mesela: “İnsanın veya eti yenen koyun, deve gibi bir hayvanın, içine düşüp diri olarak çıktığı kuyu suyu pis olmaz. Meğer ki üzerlerinde necâset bulunduğu bilinsin.” Bu kelimededen sonra gelen hüküm “Düşen insan veya hayvanların üzerinde necâset olduğu bilinirse o zaman pis olur.” manasına önceki hükmün aksini ifade eder.

- **Velev ki:** “Olsa da, olsa bile, hatta” manasına olup önceki hükmün değişmeyeceğini ifade eder.

Mesela: “Binâenaleyh bir veya iki ayağının ön tarafı bulunmayan kimse, mestlerine mesh edemez. Velev ki ökçe tarafları mevcut bulunsun.” Burada “Ökçe tarafları bulunsan bile hüküm aynıdır, değişmez.” manasınadır.

- **Elverir ki:** “Yeter ki” manasınadır.

Mesela: “Bir kimse, yürürken veya bir iş görürken Kur’ân-ı Kerîm’i okuyabilir. Elverir ki bu hâl, Kur’ân’ın gafletle okunmasına sebebiyet vermesin.”

- **Ve illâ:** “Olmadığı hâlde, olmazsa, yoksa, aksi takdirde” manasınadır.

Mesela: “Oruçlunun kan aldırması, orucunu muhâfaza edemeyecek halde zayıf düşmesinden korkulursa, mekruhtur, ve illâ mekruh değildir.” Aksi takdirde, yani zayıf düşmesinden korkulmazsa mekruh olmayacağını ifade eder.

Birinci Kitap
ÎTİKÂD HAKKINDADIR

İÇİNDEKİLER:

Hakîkî bir dînin mâhiyeti ve başlıca dinler

Hakîkî bir dînin vasıfları ve fâideleri

İslâm dîninin umûmiyeti ve mes'ût netîceleri

Îmân ve İslâm'ın mâhiyeti

Îmân ve İslâm'ın şartları

Allâhü Teâlâ'ya ve sıfatlarına îmân

Peygamberlere îmân

Peygamberlere olan ihtiyaç

Semâvî kitaplara îmân

Semâvî kitaplara olan ihtiyaç

Kur'ân'ın nasıl bir Kitâb-ı İlâhî olduğu

Kur'ân-ı Mübîn'in ihtivâ ettiği hakikatler

Meleklerle îmân

Meleklerin varlığındaki hikmet

Âhirete îmân

Kıyâmetin mâhiyeti ve mukaddimâtı

Âhirete ait hâdiseler

Âhiretin varlığında ve ebediyetindeki hikmet

Kazâ ve kadere îmân

Kazâ ve kader, insanların mes'ûliyetine mânî değildir

İtikâdda Ehl-i Sünnet'in imâmları

Hakîkî Bir Dînin Mâhiyeti ve Başlıca Dinler:

1- Hakîkî bir din, Allâhü Teâlâ Hazretlerinin bir kânûnudur ve birtakım hükümlerin, hakikatlerin mukaddes bir mecmûasıdır ki, bunu peygamberleri vâsıtasıyla insanlara lütuf ve ihsân buyurmuştur. Bu kânun, insanları hayra götürür; insanlar, bu İlâhî kânûnunun hükümlerine kendi güzel ihtiyârları ile riâyet ettikçe doğru yolu bulmuş, hidâyet üzere bulunmuş olurlar, dünyada da âhirette de selâmete, saâdete kavuşurlar.

2- Dinler Başlıca Üç Kısma Ayrılır:

Birincisi: Hakîkî Dinlerdir.

Bunlar, yukarıdaki târife muvâfık olan, yani Allâhü Teâlâ tarafından konulup peygamberler vâsıtasıyla insanlara bildirilmiş olan dinlerdir. Bunlara “İlâhî ve Semâvî” dinler de denir.

Semâvî dinler, esas îtibârıyla birdirler, hepsi de esasta müttahid olup aralarında yalnız bazı ibâdetler, muâmeleler bakımından bir fark bulunmuştur.

Hazret-i Âdem'den Hazret-i İsâ'ya kadar olan bütün mübârek peygamberlerin, insanlara bildirmiş oldukları dinler, esâsen müttahid; vahdet-i İlâhiyye akîdesine müstenid iken bunlar sonradan bozulmuş, asılları kaybolmuş olmakla Hak Teâlâ Hazretleri, en son ve en büyük peygamberi olan Hazret-i Muhammed'i (sallallâhü aleyhi ve sellem) bütün insanlara peygamber olarak göndermiş, onun vâsıtasıyla da hakîkî dinlerin en sonu ve en mükemmeli olan İslâm dînini kullarına ihsân